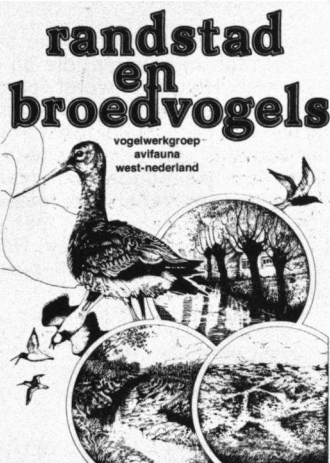

nieuwe boeken, verslagen e.d.

Randstad en Broedvogels

Een twintigtal vogelwerkgroepen richtten in juni 1972 de Vogelwerkgroep Avifauna West-Nederland op met het doel tot een regionale Avifauna voor West-Nederland te komen. Gedurende 5 jaar werkten aan de realisatie van dit project ruim 350 onbetaalde en enkele tientallen betaalde inventarisatiemedewerkers mee.

Op 10 november 1981 was het dan eindelijk zo ver dat in het Provinciehuis te 's-Gravenhage, in het bijzijn van ruim honderd genodigden, het eerste exemplaar van het boek 'Randstad en broedvogels' kon worden aangeboden aan de commissaris der koningin in de provincie Zuid-Holland, mr. M. Vrolijk.

Eén der doelstellingen bij het verzamelen van de gegevens voor dit boek was aandacht besteden aan de relatie tussen het voorkomen van de diverse vogelsoorten én het landschap. Wijzigingen in het landschap door onder meer de afsluiting van zeegaten, de aanleg van woon- en industriegebieden en intensivering van de landbouw hebben er toe geleid dat de vogelstand in dit gebied de laatste jaren aanzienlijk is veranderd. Sommige watervogelsoorten zijn toegenomen in verband met het voedselrijker worden van sommige wateren en het ontstaan van infiltratieplassen in de duinen, terwijl afsluiting van de zeegaten, het verdwijnen van veel moerasgronden en een slechtere voedselpositie zorgden voor een afname van veel moerasvogels, evenals vogels van de kustwateren, de open duingebieden en de weidegronden. Bos- en parkvogels namen in West-Nederland toe.

Een aantal hoofdstukken behandelt het ontstaan van het Westnederlandse landschap om de huidige verspreiding van de broedvogels beter te kunnen begrijpen. Ook in de soortbeschrijving is getracht een relatie te

leggen tussen de verspreiding van de soort en het landschap. Om de rol van het landschap nog eens te benadrukken zijn dan ook alleen maar landschapsfoto's in het boek opgenomen.

Na de verspreidingskaarten (bladvullend) en de beschrijving per soort wordt in een afsluitend hoofdstuk aandacht besteed aan een aantal ontwikkelingen, waardoor het Westnederlandse landschap en daarmee ook de broedvogelstand in positieve of negatieve zin kunnen veranderen. Ook wordt gesproken over hoe men deze ontwikkelingen eventueel zou kunnen beïnvloeden.

Als kwetsbare soorten en soorten, die achteruitgaan, worden er genoemd, die wij ook reeds van andere auteurs kennen en moeten als een duidelijke bevestiging beschouwd worden.

Als uiterst kwetsbaar van de bijna 40% van het aantal regelmatig in West-Nederland broedende soorten wordt behalve de Grote Stern, Grutto en Slobeend, ook de Gierzwaluw genoemd. De laatstgenoemde soort heeft ons inziens met de grote spoed betere bescherming in onze steden.

Het geïnventariseerde gebied omvat de gehele provincie Zuid-Holland, inclusief de provincie Noord-Holland bezuiden het Noordzeekanaal, uitgezonderd Het Gooi. Bij soortbeschrijvingen is het jammer dat bij de kolonievogels vaak geen aantallen broedparen per jaar en per kolonie zijn vermeld, zoals deze in de loop der jaren fluctueerden, zoals op bladzijden 492 en 493 de broedparen van Grote Stern en Dwergstern in tabel 13 en 14 zijn verwerkt. Van soorten, waarvan alleen uit het verleden broedgevallen bekend zijn, of die in de jaren zeventig in zeer klein aantal in West-Nederland broedden is geen kaart afgedrukt. Uitzonderingen bevestigen de regel. Van algemeen voorkomende soorten zijn dichtheidskaarten opgenomen. Bij de stippenkaarten zijn de minimumaantallen, die door de inventariseerder werden opgetekend op de kaart ingetekend. Jammer dat niet tot uiting komt dat de vooruitgang van de Kleine Mantelmeeuw grotendeels doelbewust door de mens is bewerkstelligd. Achteruitgang van Tortelduif en Grauwe Vliegenvanger werd merkwaardig genoeg niet vastgesteld, wel van de Vink. Het aantal paren van de Grauwe Klauwier wordt nog maar op 12-18 broedparen geschat. De Kneu wordt er een cultuurvogel genoemd, maar verdween in andere delen van het land op sommige plaatsen toch vrijwel totaal.

De hoge dichtheid van de Groene Specht in het duingebied wordt niet in verband gebracht met de milde winters, maar zou inderdaad eerder in verband kunnen worden ge-

bracht met de enorm natte jaren waarin de bodem in de duingebieden in verhouding nog het droogst bleef. Zeer natte jaren blijken haast even nadelig voor de Groene Specht te zijn als strenge winters.

De Boomleeuwerik is zonder twijfel niet in de eerste instantie achteruitgegaan door de re-creatie, hier zijn andere oorzaken van ingrijpende belang geweest. De toekomst van de Roek in West-Nederland zal volgens het boek afhangen hoe de stand zich in oostelijk Nederland zal ontwikkelen. Of de broedparen van de Fluiter, wellicht ook van de Braamsluiper, naar het aantal zingende mannetjes beoordeeld moet worden blijft een open vraag.

Vogelwerkgroep Avifauna West-Nederland: Randstad en Broedvogels. 524 bladzijden, 150 landschapsfoto's, vogeltekeningen en kaarten (1981). Onder eindredactie van Jelle van Dijk, Henk van der Kooij, Martin Lok, Peter Meininger, Jan van der Straaten & Jaap Vink (1981). Prijs f 25,-. Te bestellen door overmaking van f 31,75 (inclusief verzendkosten) op giro 277620 ten name van J. van der Straaten, Hagelkruisplein 3, Tilburg.

De vis wordt duur betaald...

Dit verslag over de aalscholverproblematiek bij de viskwekerijen te Lelystad is het resultaat van een onderzoek in het kader van een tweeweekse cursus Biologie en Samenleving bij de Universiteit van Amsterdam. Onderzocht wordt hoe de beslissing is genomen om de vergunning af te geven om Aalscholvers te mogen schieten om en bij de viskwekvijsers van Lelystad, ondanks dat deze vogelsoort ernstig wordt bedreigd met de ondergang.

Door middel van literatuuronderzoek en interviews heeft men getracht uit te zoeken hoe het proces van de besluitvorming verlopen is en in hoeverre biologische gegevens in dit proces een rol hebben gespeeld.

Er wordt een chronologisch overzicht van de gebeurtenissen gegeven, daarna wordt het ontstaan van het probleem, het verlenen van de vergunning besproken, waarna een discussie en literatuur-opgaven volgen.

Paul Benner, Kees den Boer, Otto Brinkkemper, Peter van der Molen, Jan Willem Smeenk: De vis wordt duur betaald... 25 bladzijden, begeleidt Emiel de Koekkoek (oktober 1981). Uitg. Universiteit van Amsterdam. Prijs f 4,-. Verkrijgbaar door storting van f 5,- (inclusief portokosten) op giro 3 141 400 ten name van Stichting Mondiaal Alternatief, Zandvoort, met vermelding 'Vis wordt duur betaald'.

Grutto

Er is een nieuw ecoscript (bestelnummer: 12.04N) in 1981 verschenen over de Grutto dat behoort bij ecoscript no. 12 'De ecologische en economische betekenis van vogels' door P.L.Th.A. Maréchal.

Na een inleiding worden interessante onderwerpen in de volgende hoofdstukken naar voren gebracht: het voedsel, factoren die van invloed zijn op het voorkomen, overwegingen bij de uitwerking en ontwikkeling van ecologische methoden voor de preventie van vogelschade, overwegingen bij het bepalen van de soort als indicator voor verontreiniging, wat zouden we willen weten? En als slot een litte-

ratuurlijstje. Wederom een interessant ecoscript dat ons tot nader denken zet.

Verkrijgbaar door overmaking van f 10,- op postgiro 3141400 van de Stichting Mondiaal Alternatief, Zandvoort. onder vermelding van bestelnummer: 12.04N.

Veldleeuwerik

De ecoscripten volgen elkaar in een snel tempo op. Inmiddels is ook die over de Veldleeuwerik (no. 12.08N) verschenen.

Samensteller heeft vele wetenswaardigheden over deze soort bijeengegaard. Hij verteld over de 'leeuwerikenspiegel', die vrijwel nergens meer bij de vangst wordt gebruikt, over het voedsel, de factoren die van invloed zijn op het voorkomen van de soort, de overwegingen bij de uitwerking en ontwikkeling van ecologische methoden voor de preventie van vogelschade en overweging bij het bepalen van de soort als indicator voor verontreiniging.

In het laatste hoofdstuk brengt de samensteller vier punten naar voren, die hij graag zou willen weten. Hieronder wordt echter niet vermeld of de schademeldingen van de Veldleeuwerik wel reeel zijn. In Zuidwest-Frankrijk worden er namelijk vele tienduizenden Veldleeuweriken jaarlijks buitgemaakt, maar is hier van schade op enigerlei wijze totaal geen sprake. De Veldleeuwerik vraagt met spoed om nog heel veel nader onderzoek! Het ecoscript van P.L.Th.A. Maréchal bevat 16 gestencilde pagina's.

Verkrijgbaar door overmaking van f 7,50 (inclusief porto) op postgiro 3141400 van de Stichting Mondiaal Alternatief, Zandvoort, onder vermelding van het bestelnummer: 12.08.N.

Dier gezien

Hans Bouma (onder meer bekend van het Dierenbeveiligingsfront) en de bekende dierenfotograaf Fred Hazelhoff maakten een prachtig lees- en kijkboek, voornamelijk over dieren van onze zandgronden. In totaal worden zo'n 60 verschillende Nederlandse zoogdieren en vogels in beeld gebracht, waarbij ook een aantal prachtige landschapsopnamen worden afgebeeld. Jammer dat een aantal afbeeldingen door de soms wat minder goede druk niet altijd geheel tot hun recht komt.

Behalve de prachtige landschapsfoto's moeten onder meer de kleurenfoto's genoemd worden van Tapuit, Korhoen, Scharrelaar, Ijsvogel, Kraanvogel, Purperreiger en Aalscholver. Alleen is het wat misleidend dat op het omslag vermeld staat 'Beschermde dieren in Nederland en België', want zover zijn wij helaas nog bij lange na niet...

Fred Hazelhoff & Hans Bouma: Dier gezien. 160 bladzijden, ruim 120 kleuren- en zwart/wit foto's (1981). Uitg. Elsevier, Amsterdam-Brussel. Prijs f 29,50.

Landschappen in Vlaanderen vroeger en nu

Het verschijnen van dit boek is tegelijkertijd een gedeeltelijke heruitgave van een fotowerk van J. Massart. De oorspronkelijke uit-

gaven uit 1908 en 1912 telden slechts 400 exemplaren en zijn sedert lang onvindbaar geworden in de handel. Vele van de door Massart gefotografeerde Vlaamse landschapstypes, zoals duinakkerijtjes, gemaaide heidevelden, turf- en ijzerertsontginningen, kleinschalige akkergebieden en dergelijke zijn inmiddels volkomen of bijna verdwenen. Deze historische opnamen zijn bijzonder interessant. Bovendien wordt, door telkens van een zelfde landschap het recente beeld tegenover het oude te plaatsen, op objectieve en ondubbelzinnige wijze getoond hoe deze, zestig Vlaamse landschappen in de laatste 75 jaar evolueerden. Als veelzeggende ondertitel heeft dit boek meegekregen: 'Van groene armoede tot grijze overvloed'. Een aantal kenmerken komen inderdaad steeds terug: de schaalvergroting enerzijds, gekenmerkt door het verdwijnen van allerlei, dikwijls biologisch interessante puntvormige en lijnvormige landschapselementen en door de algemene vervuiling en vervuiling, en anderzijds, de betere levensomstandigheden, de grotere materiële welstand nu ten opzichte van vroeger.

Leo Vanhecke, Georges Charlier & Luc Verelst: Landschappen in Vlaanderen vroeger en nu. 140 bladzijden, 121 zwart/wit foto's (1981). Het boek kan worden besteld bij de Belgische Natuur- en Vogelreservaten vzw (BNVR), Vautiersstraat 31, 1040 Brussel door storting van Bfr. 580 op rekening 068-0847200-29 van de BNVR of bij de Nationale Plantentuin van Meise.

Prachtvinken

Dit uit het Duits vertaalde boek behandelt de familie van de Prachtvinken (*Estrildidae*). Voor dit standaardwerk werd de volgende opzet gekozen: algemeen gedeelte en het tweede gedeelte bestaat uit 124 soortbeschrijvingen. Hierin worden alle soorten en rassen van de familie der Prachtvinken uitgebreid behandeld met opgave van hun verspreiding en leefgewoonten. In dit deel wordt ook veel aandacht besteed aan de natuurlijke biotopen. Bij de invoer van volièrevogels moeten ook controleurs weten waar ze hun gegevens uit moeten putten. Dit is zo'n boek waar een vogelbeschermers in zo'n geval veel aan heeft.

Franz Robiller: Prachtvinken. Herkomst - soortbeschrijving - verzorging - kweek. 399 bladzijden, vele illustraties, vertaling door L. Bauer, P. Kwast en J.L. Luysterburg, bewerking L. Bauer (1981). Oorspronkelijke titel: Prachtfinken - Vogel von drei Kontinenten. Uitg. Elsevier, Amsterdam-Brussel. Prijs f 69,50.

Helgoland

Het rode rotseiland Helgoland, buiten de territoriale wateren van West-Duitsland, heeft ons vogelmensen altijd bijzonder geboeid. Niet alleen zijn ligging, maar ook het landschappelijk aanzien zijn er de oorzaak van dat het wel een heel bijzonder vogeleiland is. Niet voor niets heeft Vogelwarte Helgoland dan ook voor velen van ons al een legendarische klank. Wie eens op het eiland is geweest om er vogels te gaan kijken, zal er ongetwijfeld nog eens op terug willen komen.

Als Nederlander voelt men zich er thuis en dat niet alleen door het dialect dat zoveel van

de Nederlandse taal wegheeft. In een nieuw boek zijn behalve de geologie, de geschiedenis van voor de jaartelling, de betekenis voor scheepvaart, het eiland en de visserij, maar ook de Biologische Anstalt Helgoland en Helgoland und seine Vogelwarte uitgebreid besproken. Ook krijgen wij een kijkje in de geschiedenis en de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog. Dertien auteurs namen elk een hoofdstuk voor hun rekening, terwijl het boek rijkelijk en goed geïllustreerd is. Voor Helgoland-liefhebbers een fijn bezit.

G. Hillmer, C. Ahrens, J. Krüss, H.H. Stühmer, A. Pape, O. Kinne, G. Vauk, H. Meyer, H.P. Ipsen, F. Spengelin & E. Laux: Helgoland. Naturdenkmal der Nordsee - Deutsche Schicksalinsel. 142 bladzijden, meer dan 170 kleuren- en zwart/wit opnamen, en tekeningen. Eindredactie H.P. Rickmers (1980). Uitg. Carl W. Dingwordt Verlag, Hamburg-Altona. Prijs DM 48,-.

Seevögel

In een oplage van 5400 exemplaren wordt het tijdschrift 'Seevögel' uitgegeven door Verein Jordsand zum Schutz der Seevögel e.V. In 1980 verscheen de eerste jaargang met drie nummers, van de tweede jaargang verscheen nummer 2 in augustus 1981. Deze vereniging bewaakt de volgende reservaten in Sleeswijk-Holstein: Lummenfelsen, Helgoland; Eidum-eendenkooi, Sylt; Rantum-Becken, Sylt; Amrum-Ödte; Hallig Norderoog; Hallig Norderoog; Hallig Südfall, Hauke-Haien-Koog; Oehe-Schleimünde; aan de Elbe in Niedersachsen en Hamburg: Schwarztönnensand, Hullen, Scharhorn. De organisatie werkt samen met Vogelwarte Helgoland, maar is geheel voortgekomen uit privé initiatieven.

In de laatste drie nummers treffen wij onder meer artikelen aan over Hallig Norderoog, voedsel van de Kokmeeuw op de broedplaats, broedgeval van Scholekster op plat dak, in de binnenstad van Bremerhaven, pijlstormvogels en stormvogeltjes bij Helgoland, olieslachtoffers aan de kust van Sleeswijk-Holstein, vogels van Oehe-Schleimond, vogelverliezen in sterke treknacht op het platform 'Nordsee' in oktober 1979.

Voorzitter van de vereniging is dr. Gottfried Vauk, Postfach 1220, 2192 Helgoland, W.-Duitsland. Lidmaatschap min. DM 30,-, gepensioneerden, studenten, scholieren DM 15,-. Kantoor: Birkenstieg 1, D-2000 Hamburg 67, tel. 09 49 40-6 036 542, postcheckkonto: Hamburg 3678-207.